

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOÐIRI/ÐEKESI TI ɲutu I KAK BUKULUND.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na ðekesi ti ɲutu liɲ nagwon bain titiki ɲutu. Kona kwe ɲutu ti mede/’ baɲ logwon gwoɖiet na tolien, toðiri ko taliɲ i kak ‘bukuluɲ.

KWEJA ADI

‘Bakan na yenet ko laundya na toðiri na ɲutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ɲutu. Kona kwe ðurökin na kune ðekesi kwekindya adi anyen ɲutu liɲ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet töki ko tolien akwe na kujönö ko ðekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ɲutu i piritön ti kak.

KWEJA ADI

Ðeðekarikin adi ɲutu ködyö ti riðiki anyen ðekan ɲaret i ðiɲitan na gwasulak na ti tndu ɲutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon ðekesi ti ɲutu ködyö gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Ðeðekarikin parik i ðilikindya na ðurjö na tojulin i kiden na ɲutu logwon nyanyar gwon i pirit geleg ko ɲarju konesi na geleg.

KWEJA ADI

Ködyö ðeðekarikin adi ti ɲutu gwe ko toðurjö na gwiliɲit ko tojulin ko jurön.

KWEJA ADI

Laɲet na jurön lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i ðekesi ko ‘bulit na ɲutu i tojojo na ɲutu lyan ko wate adi se agi ködyö tindu riɲit i toðurjö i pirit na geleg gwiliɲit lo’ but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine ðekesi ko tolien gwon ‘bulit duma ko ati denesi ti kine ɲo nagwon a yukwe kine.

SODINANA NYENAGWON.

Dina momoret duma tokorju ɲina kweyet na toðurjö na ðekesi ti ɲutu liɲ i kak ‘bukuluɲ gwon a temet na konaki i morja liɲ i jurön liɲ tojo ko ðutet. Karen ɲutu ko karen mugun na laɲet kepekep ɲina tokoret ðiɲitan liɲ i kwe anyen tindu riɲit duma na todindyö ko todinet anyen todindyö kuket na kine ðekesi. Tolién ko temet na ðurjö i lukata ko nakago na jur anyen gaju gwon nase i kak ‘bukuluɲ ko anyen jonga ðekesi ko time nase ko laɲet na kilo jurön ko ‘börik kase ako ɲutu logwon gwon kase i saresi.

1.

Dutu liɲ a yuɲwe kana, jojo i toðiri ko ðekesi ko ti se tokitaki ko ‘börik ko mulökötyo lo toluɲaseran. Se a ðoka ko denet na kulya na’ but ko narok.

2.

Karen ɲuto a ‘buruki ðekesi liɲ ko tokoret ‘bak nyunyumbö i gwearijin kaðekaðe gwoso adi: ‘Boriköt, Kutuk ko Yupet/Yubö.

I.aɲet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwolon, toro’ bo kode kulye gwearijin i juɲu na kine nene gelet ködyö ti kona kwöɲ kode i kiden na laɲet na miri na kago kode jur, kode gwon a luwitöt, yiyiniki, ‘bain ðeba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.

3.

Karen ɲuto ködyö kata ko toðiri na gwiliɲit adi gwon jörun ko tolien na gaya na ɲutu.

4.

Lele ɲuto ködyö ti bulö d’epa a ðupiet kogwon toðupien kode tugwörö a ðupiet, kine konesi ködyö ti bulö konaki ɲutu i gweyarijin kase kaðekaðe kwöɲ.

5.

Lele ɲuto ködyö ti bulö tiki i miyesi kode ðepet loron logwon ti temakindya i gwiliɲit lo ɲutu kode riɲet nagwon körju mugun na ɲutu.

6.

Karen ɲuto ködyö kata ko toðiri i karen jur ko i karen pirit i komoɲ na saret.

7.

Dutu liɲ agi gwon jojo kode ti nyunyumö i komoɲ na saret lo miri. Lepen ködyö agi gaya jojo ko saret. Dutu liɲ ködyö gwon ko gayet nageleg ‘bak nene nyunyumet kode laɲa na kilo saresi töki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.

8.

Karen ɲuto ködyö gwon ko toðiri na kiko lo rigwo ko laɲet na rigwo ðuɲet na putesi i kenesi na laɲgo saresi ti tod’iri na ðekesi ti ɲuto logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.

9.

Lele ɲuto ködyö ti bulö moka ‘bakan na saret, rereka kode riköji kago kanyit i jur.

10.

Karen ɲuto ködyö agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiɲani yiɲa ko ɲutu ti jur ko ködyö ti kaðuɲök ti putet kulo gwe a luwi i laɲet nase ködyö na kaðuɲök. Ti nyunyumbö, kujönö miri. Ti ðuɲgö na putet gwe i denet na toðiri ko kepesi narok nagwon mokani ɲutu.

11.

Karen ɲuto lo moka adi a torondya agi ködyö ti luɲu a katoronyanit tojo ko lopeɲ a ðuɲöki putet lo liliya ko ɲutu lojore, nagwon kweja adi nye a ryö gayesi liɲ i putet lonyit. Lele ɲuto ködyö ti luɲu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a ðuɲöji kano. Ko köti i saret lo köji ko lo kago jambu adi lele saret lo põmõni lele ɲutu ködyö ti bulö riðiki i lewudya na ɲilo saret logwon gwon i kitarikin lu.

12.

Lele ɲuto ködyö ti bulö riðiki i lwönö kanyit kweja adi lubbö ko lele ɲuto kadi ‘bak pija kode kendya na manini na lege, kode lyöggu na kukuet ko gwiliɲit lo’but. Karen ɲuto agi ködyö gwon ko toðiri na gaya ko saret, ko lele ɲuto a ‘beleggu lele lo kilo saresi.

13.

Karen ɲuto ruköki tolien na wörö ko sið’a i lokokoritan ti lukata na köjinö kaðekaðe. Karen ɲuto a ‘buruki i köyu na jur töki bubulö yitwe bot ‘bak teɲet.

14.

Karen ɲuto a ruköki i pija kode i sið’a kana i kulye jurön anyen gagaya. Kine dekesi ti bulö ruköki kode luɲu i ðiɲit na ðuɲöki na putet i tugwakan ko ‘bain pondya i toron na laɲet na ðebba jur kode i saresi logwon ko tukaðe ko saresi titeɲ na momoret na jurön.

15.

Karen ɲuto a ruköki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lete ɲutu ti bulö riðiki. renyaki i lopuködu na mugun i karen jur lo ðeggi nye.

16.

Dutu lyan ko wate logwon aje ḍurjō ‘bakan na kuniye tegesi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet kōdyō bubulō yema kode yemba anyen ryendu mede. Se kōdyō gwon ko ḍekesi kase jojo anyen bubulō toyem i diḡit yemet kode na reyan. a) Yemet tuḡ kaḑe bubulō kona i ḍekesi ti kilo logwon yōḡō kondya mede kulo (toyem) b) Mede kōdyō a ḡo nagwon ḡUN lo gweja ko agi kōdyō gwogwon, ko a laḡet naḑit najur kode kōji ko kōdyō gagaya ko kōji kode ko jur ‘bukuluḡ

17.

Karen ḡuto kata ko toḑiri nagwon bubulō gwon ko toro’ bo kanyit kode tōki bubulō gwon i momoret ko kulye. Lele ḡutu kōdyō ti bulō ryaka kode joḡari toro’ bo kanyit kaḡo ‘bak saret.

18.

Karen ḡuto kōdyō gwon ko tolien na yeyesi kanyit, ko lepeḡ yōḡō kondya nyo kweja adi teḡet ‘bain bubulō yeyeju ḡo na’ but ko narok ko nye a ḍeggi konye tōki bubulō torukōkindyō ḡutu ko kulye i pirit nageleḡ kweja ad i todinesi, konesi, moḡu, kode kwakwaddu.

19.

Karen ḡuto a ‘buruki i joḡdya kode i kwekindya na ḡutu yeyet nanyit ko ḡutu kata, ko bubulō jambu ‘bak teḡet. Kine ḍekesi kode ‘burusi morja ko ‘burit kweyet na yeyet ‘bakan na teḡet kode kakalet ko lele ḡuto pija, wuju, kode leleḡaki na kulya ko lele ḡutu kode yeyet ko nene mugun kalayianit ‘bayin na dendya na lokokori.

20.

Karen ḡuto a ‘buruki kode bubulō kondya kode luḡḡu momoret ko taling ‘bak mōrō. Lele ḡutu kōdyō ti bulō rikōji kaḡo i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye kōdyō ti bulō joḡḡa i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.

21.

Karen ḡuto agi kōdyō kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyō ḡutu logwon gwoḍan kase i karen i lukata na miri, a) Karen ḡuto a ‘buruki i ryeju na ḡaresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi ‘bakan na nyunyumbō kode gelesi kanyit i jur. b) Ḍekesi ti ḡutu kōdyō gwon a yenet na miri. Ko ḡina kaḑe bubulō meta kode time ko gayesi ko toḑiri na wulet na kona ko ḡutu liḡ ti jur gwon kweja adi kona ko beiembele. Kode (ḡutu geleḡ a belembele geleḡ) ‘bak nyōnyōḡḡu.

22.

Karen ḡuto gwoso lele lo laḡet agi kōdyō gagaya ko miri. Ko kōdyō meta i konesi ti miri ko i tojulin na miri ko kulye jurōn i saret lo momoret kode tukwōryōḡjin ti jurōn kaḑekaḑe adi toro’ bo gwiliḡit ko ḍekesi ti keryat logwon ti ḍumaji kaḡo anyen buya tolien na ḍurjō nanyit.

23.

Karen ḡuto agi kōdyō kondya kita na ḍeket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i ḍeket nanyit ko na kita ko ti gayet na ‘bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen ḡuto kōdyō gwon jojo i kwe na kita i jur ko kōti tojojo na ropet na kita, i kitayesi kōdyō nagwon jojo ko kona ko ḡutu kaḑekaḑe. b) Karen ḡuto logwon kikita kōdyō yiyiniki kōti ropakini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ḡutu kode ḡalet na ropet kōdyō titiki ko bubulō. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen ḡuto kōdyō bubulō lupōki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaju ḍekesi ti kakitak.

24.

Karen ḡuto kōdyō gwon ko diḡit na kita ko diḡit na yukan kode diḡit na birye. Ko tōki diḡit kitayet kōdyō tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.

25.

Karen ḡuto kōdyō siḑa i gwiliḡit lo tetemakindya, kweja adi ḍekesi kanyit kōdyō ti bulō yōḡḡu lepeḡ gwoso i kelan, gwon na mede ‘bura ‘bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, bonggo, wini, mede kode kuniye ḍekesi ti gwiliḡit lo ḡuto ko gayet tōki ko ati ‘bakan na kita, ḡilō kata, karu’ be, dongga, kode kuniye ti pirit ko i ḡo nagwon a gandu ḍekesi ti ḡutu. Wate ko lupudyet agi kōdyō gagaya ko ḡaḡaraki. Ḍwajik lupudyet liḡ logwon yuḡwe kaḡo na yemet (tolup) agi kōdyō ryeju ruruket ko gayet jojo ‘bakan na koresi kode gelesi kase kiden.

26.

Karen ḡuto kōdyō totodinō kanyit i jur ko kōdyō todinesi kune gwon kana ‘bak ropet biya parik suluet na todinō (primary school) kogwon ḡina ḍeḍekarikin i saret. Ko agi kōdyō tiki ko riḡit i ḡutu liḡ. Todinesi ti kita na kōnin ko ti koḡon na kwe gwe kata i keniya liḡ ko tōki ryeni ko ḡutu liḡ ti jur. a) Todinesi kōdyō gwon i ḍekesi ti ḍurjō na yeyesi ti ḡutu ko ti togoḡu na kugga na toḑiri ko tolien na ḡutu i pirit na geleḡ. Ko ti toḑure yingga ko julin i kiden na jurōn liḡ, kweja adi kotumitōn kode i yupesi ko kōti i konesi ti laḡet na jurōn lo momorja anyen tindu talin i gwon ko ḡutu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ḡote kōdyō logwon a ḡerot i wulundyō na kiko lotodinōri ḡwajik kase.

27.

Karen ḡuto kōdyō kondya ḡo ti keri lonyit i ḍeket naynit ko ḡutu kanyit kiden anyen ryendu ‘bulit na ḡo na teten se kune, tōki anyen ḡarju seko ḍurjō na mugun na koḡon na dendya na gweyariḡin ti ḡo ti kak liḡ. Karen ḡutu ko toro’ bo kanyit i jur kata kōdyō gagaya ko se kōdyō gaya jojo ‘bak nene gelet.

28.

Ti gwiliḡit lo karen ḡuto gwe i ruket lo saret lo jurōn liḡ ti kak anyen toḑiri ko tolien nagwon kōju aje tokuruki ḡutu na kukure ko ḡutu i gwiliḡit lose.

29.

Karen ḡuto kōdyō agi kikita i jur ko kōdyō ti kondi kita nagwon temakindya i koḡon nanyit anyen nye bubulō ḍurjō kanyit i gwiliḡit. b) Anyen ḡutu bubulō dendya adi tolien ko ḍekesi ti ḡutu a kuka, tuḡ kaḑe ko gwiliḡit lo ḡutu a lo’ but kanyit i jur. Tōki ko ḡutu wulundyō kimak kase ko ‘bōrik kase. c) Tuḡ kaḑe kine ḍekesi ko tolien na ḡutu i kikolin liḡ konani i saret lojurōn lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti ḡutu kōdyō gwon ‘bak nene tukaḑe kokilo saresi.

30.

Nene ḡo ‘bain nagwon kakaḑelo i ḡina manini, ko saret logwon kekepo ko jurōn liḡ, laḡetan, ḡutu logwon kita kitayesi kase, kode kondya saret logwon anyen laḡḡu kode kōrju nene na kine ḍekesi kode tolien nagwon a ‘beron peta i diḡit na tokoroni se na.

Translated by (a lopukō ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na ḍekesi ti ḡutu liḡ nagwon ‘bain tiki ḡutu ko lele ḡuto, tōki tibulō joḡa kaḡo ko lele ḡuto.